

IN ZAKEN

Marjolein van de Rhoer

IN ZAKEN
EEN JOODSE ONDERNEMER IN DE TWINTIGSTE EEUW

2022
ZAANDAM

Copyright © 2022 Marjolein van de Rhoer

Omslagillustratie: Onderduikschrijfblok

Foto's: privécollectie

ISBN: 9789464650709

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

voor Gerhard

INHOUD

- Vooraf 9
- 1. Het vak in 13
- 2. Naar Engeland 31
- 3. Opnieuw beginnen 39
- 4. Spoorloos 47
- 5. De onderduik 57
- 6. Bonnen 69
- 7. Verhuizing 75
- 8. Erfenis 81
- Naschrift 89
- Beknopte stambomen 93

Vooraf

Lang niet iedereen kon uit de voeten met mijn vader: hij was te lang van stof en te lang aan het woord. Dat wist hij: 'Ja, ik hoor graag mijn eigen stem,' zei hij ooit eens met een scheef lachje. Als tiener ergerde ik me dood als hij weer van wal stak en maar door- en doorging. Die verhalen kende ik nou wel. Maar anderen, vrienden van mijn broer, vriendinnen die kwamen logeren, kenden ze nog niet. Ze hingen aan zijn lippen, zoals ik dat als kind ook had gedaan en dan was ik misschien wel trots: hij bouwde zorgvuldig de spanning op, zorgde voor onverwachte wendingen in het verhaal, er kwam een clou aan het eind en het was allemaal echt gebeurd. Nog later waren de kleinkinderen zijn publiek. Eigenlijk waren veel van die verhalen helemaal niet zo geschikt voor kinderen vind ik nu. Ze hebben er bij mij behoorlijk ingehakt en bij mijn kinderen net zo: ook zij wisten al jong heel goed, dat 'joods' heel gevaarlijk kan zijn. Maar mijn ouders zwegen tenminste niet. Zwijgen kan veel bedreigender uitpakken dan vertellen.

Nu, zoveel jaren later vind ik het doodzonde als mijn vaders verhalen nergens meer te vinden zouden zijn. Ik heb ze opgeschreven. Daarbij put ik allereerst uit mijn herinnering: aan zondagsontbijten die duurden tot in de middag. Geen haast, mijn broertje en ik hoefden niet naar school, pappa hoefde niet naar de fabriek, 'niet naar de zaak,' heette dat. We waren dan alle vier nog in pyjama: mijn vader Bram van de Rhoer, mijn moeder Leni van de Rhoer-Coltof, mijn broer Gerhard en ik. Mijn vader vertelde, mamma was zijn enthousiaste, bewonderende sidekick. Soms vulde ze iets aan. En hoe akelig de belevenissen ook waren, het liep goed af, dat wist ik zeker, want daar zaten ze, pappa, mamma en mijn

grote broer die óók de oorlog had meegemaakt. Hij wist daar weinig meer van, hij was een peuter toen, maar toch, hij was erbij geweest. Ik wist niets, ik was van na de oorlog, van september 1945 om precies te zijn en ik luisterde.

Daarnaast gebruik ik mijn aantekeningen. In de zomer van 2000 heeft mijn vader me zijn en mijn favoriete verhalen opnieuw verteld. Niet alleen die over de Tweede Wereldoorlog, maar ook over de jaren daarvoor, over zijn jeugd in Rotterdam en over kort daarna, toen de oorlog was afgelopen.

We, hij en ik, zaten tijdens de interviews meestal op een terras in het Bredase Mastbos, lekker in de schaduw want het was warm. Mijn vader moest af en toe op adem komen, zijn gezondheid was toen al precair, maar hij genoot. Hij was van 1914, dus ver in de 80, maar nog steeds glashelder. Ook al was het voor mij bekende stof, ik was het hoe en waarom, de details wel eens even kwijt. Hij niet, nooit.

Ter verantwoording. Dit boek bevat verhalen van mijn vader. Het is zijn interpretatie van hetgeen hij heeft meegemaakt. Het is niet uit te sluiten dat anderen de gebeurtenissen anders interpreteren. Het zijn zijn verhalen, niets meer, niets minder. De leden van mijn familie, hun oorlogshelpers en een geciteerde auteur noem ik bij hun echte namen. Alle overige namen zijn verzonnen.

Veel dank aan Claartje van der Wusten, Bernard Kruithof en Nicolline van der Spek voor hun opbouwende kritiek, aan Geert van Vlijmen voor het digitaal bewerken van de kopij en het omslag en aan Budhy Wetters voor zijn hulp, altijd.